

POVAHA SÚČASNEJ FILOZOFIE A JEJ METÓDY

(Konferencia mladých vedeckých pracovníkov v rámci 7. ročníka cyklu
Mladá filozofia, 8. február 2010)

Dňa 8. februára 2010 sa na pôde Filozofického ústavu SAV konala medzinárodná konferencia študentov doktorandského štúdia v rámci 7. ročníka cyklu *Mladá filozofia*, ktorá niesla názov *Povaha súčasnej filozofie a jej metódy*. Konferencie sa zúčastnilo päťdesiattri referujúcich, najmä zo Slovenska, Čiech a Poľska, a svoje príspevky predniesli v dvoch sekciách.

Jedna sekcia mala názov *Kontinentálna filozofia, dejiny filozofie a interdisciplinárne presahy vo filozofii*, bola rozdelená na tri pracovné skupiny: A, B a C. Druhou sekciou bola sekcia s názvom *Analytická filozofia, logika a metodológia vedy*.

Po otvorení konferencie a príhovore riaditeľa Filozofického ústavu SAV prof. Tibora Pichlera sa začali súčasne v štyroch miestnostiach prednášať referáty z najrôznejších oblastí systematickej filozofie, dejín filozofie, sociálnej a politickej filozofie, etiky, estetiky, logiky, metodológie vedy a z oblasti interdisciplinárnych presahov filozofie.

V skupine A sekcie *Kontinentálna filozofia, dejiny filozofie a interdisciplinárne presahy* ako prvá vystúpila Eva Prokešová s príspevkom *Rola racionality v morálke z pohľadu Charlesa Taylora*, v ktorom sa zaoberala racionalitou ako nevyhnutným prostriedkom formovania modernej identity, bez ktorej by nebola možná etika autenticity, a následne Taylorovými argumentmi proti rozvrstveniu ľudskej subjektivity na vyššiu sféru rozumu a nižšiu sféru emócií, inštinktov a afektov. Príspevkom *Analytická etika a poznatky evolučných vied* Tatiana Cárová demonštrovala, že analytická etika pri vyjasňovaní pojmového aparátu, s ktorým operujeme nielen v etických úvahách, ale aj v každodenných diskusiách o spoločenských problémoch, poskytuje priestor na interdisciplinárnu spoluprácu s evolučnými vedami. Michaela Ujházyová príspevkom *Pragmatizmus v etike* ilustrovala pragmatickú metódu skúmania morálnych pojmov a konceptov na prácach súčasnej americkej filozofky Marilyn Smiley venovaných kategórii zodpovednosti. Pokúsila sa zároveň odpovedať na otázku, aké teoretické problémy v etike pragmatizmus prekonáva, a tiež vymedziť nové teoretické a praktické problémy, s ktorými sa budeme musieť vyrovnávať po pragmatickej kritike moderného konceptu zodpovednosti. Jana Koišová sa vo svojom vystúpení venovala niektorým aspektom princípu autonómie v medicínskej etike. Pokúsila sa ukázať, že klasické chápanie autonómie ako schopnosti konať slobodne vychádza z radu problematických predpokladov, čo v zdravotníckej praxi vyvoláva závažné etické dilemy. S príspevkom *O (i)racionalite morálneho súdenia* vystúpila Jana Rončáková. Venovala sa v ňom úlohe tzv. morálnych emócií v procese morálneho súdenia, ktorým sa v porovnaní s kognitívnou zložkou nedostáva primeranej pozornosti ani dôvery. Témou príspevku Gabriely Martiškovej bol *Pojem tradície v MacIntyrovej etike cnosti*. Autorka objasnila význam pojmu tradície v súvislosti s úlohou cnosti v ľudskom živote a tiež sa zaoberala podmienenosťou človeka, ktorá môže byť spôsobená príslušnosťou k určitej tradícii. Eva Žáčková zo Západočeskej univerzity sa v príspevku *Shaked reality – (Ne)Reální koktejl?* zamerala na interpretáciu

pojmu hyperreality U. Eca a pojmu simulacra u J. Baudrillarda v súvislosti s koncepciou tzv. zmiešanej reality a virtuálneho kontinua. Poukázala na možnosť a nevyhnutnosť znovuoťvorenia niektorých tradičných filozofických otázok, ktoré vyvstávajú pri pohľade na súčasné trendy vývoja technológií. Zuzana Sitarčíková príspevkom *Keď „konvergujúce technológie“ prehlbujú divergenciu chápania ľudskej dôstojnosti* poukázala na to, že s rozvojom nanotechnológií, neurovedy a informačných technológií sa menia okolnosti úvah o ľudskej dôstojnosti, a tiež na novú „krízu“ samotného pojmu ľudskej prirodzenosti, keďže v diskusii o vylepšovaní človeka, o konvergujúcich technológiách či o posthumanite možno nájsť protichodné tvrdenia, ktoré majú svoj pôvod v nejednoznačnosti významu ľudskej prirodzenosti. Tomáš Gerbery sa vo svojom príspevku venoval problematike postmodernej dekonštrukcie moci, usiloval sa vymedziť moc v širokej škále filozofických skúmaní. Predmetom príspevku Miroslavy Bačekovej bola analýza prístupu *the capability approach* Marthy Nussbaumovej, ktorý zahŕňa tri doteraz nevyriešené problémy spravodlivosti: problém spravodlivosti vo vzťahu k zdravotne postihnutým, problém národností a menšín, problém zvierat vo vzťahu k otázke spravodlivosti. Stanislav Rusnák sa vo svojom príspevku *Humova téza o neodvoditeľnosti morálnych viet z faktuálnych výrokov* zameral na kritiku vybraných pokusov o prekonanie tejto Humovej tézy. Zaoberal sa podmienkami, ktoré majú byť splnené pri odvodení morálneho záveru z faktuálnych premís, s cieľom poukázať na skutočnosť, že vybrané pokusy (Searlov argument sľubu, Mandzelov pokus o riešenie problematiky) nespĺňajú uvedené základné podmienky odvodenia, a preto nie sú vhodným protipríkladom Humovej tézy. Kateřina Roušavá z Univerzity Palackého sa vo svojom príspevku venovala dvom základným objektom filozofie 12. storočia: človeku a prírode, ako aj zaujímavému odkazu vybraných stredovekých mysliteľov (Alana z Lille, Bernarda Silvestris, Hildegardy z Bingen), zaoberajúcich sa podnes aktuálnym vzťahom človeka a prírody. Jiří Jirovský sa v príspevku *Možné a „nemožné“ svety v Leibnizovej metafyzice* snažil poukázať na previazanosť náuky o možných svetoch so všetkými Leibnizovými princípmi a pojmami, najmä však s otázkou identity individua a s pojmom substancie. Príspevkom *Filosofie dějin a česká historiografie* Jan Brett poukázal na to, že filozofia dejín je metateóriou historiografie, a tiež na problém nedostatku metateórií v kontinentálnej historiografii vo všeobecnosti.

V skupine B sekcie *Kontinentálna filozofia, dejiny filozofie, interdisciplinárne presahy vo filozofii* odznali prevažne príspevky zaoberajúce sa problémami na pomedzí filozofie, etiky, politiky, práva, sociológie a náboženstva. V úvode prezentoval Michal Slamena príspevok *Koncepcie moci*, v ktorom priblížil koncepty moci významných filozofických smerov, ako sú napríklad zmluvné teórie, marxizmus a štrukturalizmus. V prezentácii *Problém kooperácie v kontraktualizme. Prípady John Rawls* Kristína Šabíková rozoberala Rawlov koncept medzinárodnej spolupráce ako tolerancie, ktorý porovnávala so známejšou predstavou národnej sociálnej kooperácie. Monika Majčínová sa vo svojom vystúpení na tému *Zoon politikon* zamerala na Aristotelov koncept človeka, ktorý problematizovala na pozadí rozdielu medzi *fyzis* a *nomos*. Eva Makúchová v príspevku *Problém koncepcie ľudského dobra v liberalizme* priblížila MacIntyrovu kritiku liberalizmu, pričom zdôraznila najmä problematiku spoločných hodnôt, o ktorých sa domnieva, že ich absencia v liberalizme produkuje množstvo problémov. Mikuláš Lukáč, ktorý nastolil tému *Problémy demokratickej rovnosti v súčasnej sociálnej filozofii*, sa opierajúc sa o prácu Adama Swifta snažil objasniť

pojem rovnosti ako piliera demokracie, pričom vychádzal zo štyroch základných výkladov uvedeného pojmu. Vo vstupe Jaroslava Faltina *Problematika ľudskej prirodzenosti v novovekej kontinentálnej filozofii* sa objavil ako centrálny problém spôsob, akým reflektovali vybraní predstavitelia renesančnej a novovekej filozofie pojem ľudskej prirodzenosti. Juraj Skačan prezentoval v príspevku *Mystika ako filozofický problém* vybrané psychologické, ontologické, gnozeologické aspekty a v závere aj etické aspekty mysticizmu. Lubomír Dunaj vo svojom vystúpení na tému *Aktuálna reflexia dialektiky osvietenstva* obrátil pozornosť na Adorna ako výraznú inšpiráciu súčasnej politickej teórie a sociálnej kritiky. Autor príspevku *Medzi medzi účastníkmi Platónových dialógov* Miloslav Špoták, hovoril o výskyte, úlohe, symbolike a poňatí výrazu *medzi* (gr. *metaxy*) v Platónových textoch. Monika Šabová sa v príspevku *K ontologickému aspektu problematiky viny vo filozofii* venovala pojmu ontologickej viny, jej rozsahu a viacerým jej formám. Marián Mazag v príspevku *Ludwig Feuerbach a projekt novej filozofie* priblížil Feuerbachov pokus o založenie filozofickej antropológie a poukázal na ďalšie zaujímavé momenty jeho odkazu. V prezentácii *Zmeny v poňatí teórie utilitarizmu v dvadsiatom storočí* ponúkla Anna Mravcová prehľad rôznych utilitaristických koncepcií v 20. storočí. Robert Halaj sa v príspevku *Albert Camus alebo od individualizmu a nihilizmu k autentickému humanizmu* zameril na objasnenie pojmu autenticity človeka v intenciách problematiky absurdity a revolty. Ivan Ondrášik prezentoval v príspevku *Pohľad na autenticitu a neautenticitu vo filozofii Martina Heideggera* fenomény autenticity a neautenticity nielen v existenciálnej analytike, ale aj vo svetle vzťahu k psychopatológii, ktorý Heidegger spolu s M. Bossom rozvinul na Zollikonských seminároch. Na záver predniesol Pavel Lukeš svoj príspevok na tému *Úskalí angažované filozofie na príklade Karla Marxe*, v ktorom prostredníctvom Marxovho filozofického odkazu ukázal, aké úskalnia so sebou nesie prepájanie vedecko-teoretického a prakticky angažovaného postoja.

Ako prvý príspevok v časti C odznel príspevok s názvom *Vilém Flusser a filozofia technických obrazov*. Peter Chrenka v ňom predstavil filozofickú koncepciu technických obrazov V. Flussera, pričom poukázal na špecifickosť technických obrazov ako kultúrneho fenoménu v dejinách, ktorý sa svojim významom vyrovná vynálezu písma. Norbert Mikláš v príspevku *Úvod do teórie filozofického štýlu* načrtnol svoju snahu o spochybnenie definitívnosti postmoderného sebaobrazu filozofie, kriticky analyzoval dogmatizmus, ktorý nachádza v štýle filozofickej tvorby niektorých filozofov. Eva Dvoranová sa pokúsila svojou odpoveďou na otázku v názve príspevku *Čo je výchova?* objasniť ontologické zakotvenie pojmu výchovy a osvetlením fenoménu výchovy prispieť k súčasnej filozofii výchovy. Andrej Gogora v prezentácii *Urbánna teória 20. storočia alebo dva filozofické modely?* prezentoval analýzu a porovnanie dvoch hlavných urbánnych teórií 20. storočia, odkryl ich predpoklady a racionalitu, na základe ktorej sú vytvorené. V referáte *Morálny aspekt filozofického uchopenia náboženstva v anglickej osvietenskej filozofii* poukázala Jarmila Trizuliaková na morálny aspekt náboženstva a jeho reflexiu v anglickej osvietenskej filozofii, a to najmä vo filozofických konštruktoch Davida Huma, Thomasa Hobbesa a Johna Locka. Eva Bednáriková poukazovala v príspevku *Analýza hodnotovej orientácie environmentálneho hnutia* na problém hodnôt environmentálnych hnutí presadzujúcich sa na politickom poli a nastolila otázku, či tieto hnutia naozaj vyznávajú hodnoty, ktoré si pôvodne určili, a či je ich angažovanosť adekvátna. Peter Probala v referáte *Odo Marquard a jeho filozoficko-antropologické*

závery predstavil východiskové pozície tohto postmoderného nemeckého filozofa, ktorý sa zaoberá otázkami človeka dnešnej doby a ktorý modifikoval modernistický nietzscheovský výklad človeka ako negativity pozitivy a vysvetlil model človeka cez negatívu ako nadbytok pozitivy vedenia. Príspevok Jána Nikela, ktorý niesol názov *Galileov príspevok k prerozdeleniu kompetencií medzi prírodnou filozofiou a vieroukou*, objasnil Galileovu úlohu v začiatkoch skorej modernej vedy a dospel k záveru, že Galileov prístup k problematike je založený na reflexii vzťahu medzi teológiou a vedou, metafyzikou a metodológiou, rétorikou a dialektikou. Téma *Filozofický text z pohľadu translológie* sa venovala Zuzana Gazdačková, ktorá uviedla prítomných do problematiky filozofického textu z pohľadu vedy o preklade, odkryla špecifiká a problémy translačného procesu filozofického textu. Autor príspevku *Literatúra a skúsenosť* Peter Mačaj, nadväzujúc na Mauricea Blanchota predstavil pojem literárnej skúsenosti – ako pôvodnej skúsenosti – vymedzením sa voči prirodzenému svetu, voči bytiu ako istote. Vysvetlil tiež pojem „smrti autora“ ako smrti, ktorá sa zdá byť začiatkom života mimo istoty ponúkanej svetom. Vincent Kekeli vo svojej prezentácii *Stanley Cavell a filozofia prirodzeného jazyka* priblížil základné tézy Cavellovej eseje *Musíme mieniť to, čo hovoríme?* a konfrontoval základnú orientáciu filozofie prirodzeného jazyka s analytickou filozofiou. Richard Vondráček predstavil v téme *Človek spotrebiteľ v horizontu Šmajsovy koncepcie evolučnej ontologie* koncepciu človeka v univerze, nadväzujúc na filozofiu českého filozofa Jozefa Šmajsa. Dokazoval, že ľudský rod nemožno z poriadku univerza vylúčiť. Ďalej rozvíjal myšlienku človeka Spotrebiteľa 21. storočia na konci dvoch vývojových fáz ľudstva: fázy spirituálneho poznania a fázy filozofického poznania. V prezentácii *Pařížská univerzita a cenzurní výnos z roku 1277* Jozef Ševčík oboznámil prítomných s kontextom a s dôsledkami cenzurného výnosu biskupa Etienna Tempiera z roku 1277, ktorý odsúdil 217 téz namierených proti latinskému averroizmu. Týmto dekrétom sa filozofi začali vymaňovať z hraníc, ktoré im určovali teológovia. Ondrej Marchevký poukázal v príspevku *N. G. Černyševskij, A. I. Gercen – zdroje nového uvažovania v dejinách ruskej filozofie* na vonkajšie vplyvy určujúce myslenie dvoch originálnych ruských mysliteľov 19. storočia – Černyševského a Gercena.

V sekcii *Analytická filozofia, logika a metodológia vedy* ako prvá vystúpila Mária Sačková, ktorá hovorila o pragmatike a sémantike v príspevku s názvom *Sémantika: Vety verzus výpovede*. Martin Vozák predstavil v referáte *Viete, čo sú prirodzené druhy?* rôzne prístupy k sémantickej analýze mien prirodzených druhov, sformuloval vlastné výhrady proti niektorým z analýz a navrhol ich riešenie. *Humor princíp v neologicizme* osvetlil vo svojom rovnomennom príspevku Tomáš Oriješčík. Jozef Katina referoval o objektivistických interpretáciách pravdepodobnosti a pokúsil sa o ich základnú charakteristiku v príspevku s názvom *Objektivistické interpretácie pravdepodobnosti*. Do témy *Identita jednotlivín v priebehu času* uviedol prítomných Peter Lazor, ktorý riešil otázku, ako môžeme postulovať identitu určitej jednotliviny v prípade zmien, keď sa látka, z ktorej pozostáva daná jednotlivina, kompletne zmení (nahradí). Poukázal pomocou Quinovej analýzy na špecifickosť pojmu identity (totožnosti) a dospel k záveru, že stanovený problém nie je problémom identity, ale problémom jazyka. Boguslaw Wójcik referoval v príspevku *Moore, mooreanism and Neo-mooreanism* o Moorovej metóde zdravého rozumu, ktorá vyvracia skepticizmus a idealizmus. Miroslav Vaško prezentoval príspevok *O nezmyselnosti metafyziky*, v ktorom

sa zaoberal otázkou zmyslu metafyziky a na základe logickej analýzy dospel k záveru, že metafyzické tvrdenia sú nezmyselné a že problémy metafyziky sú pseudoprotblémami alebo problémami prírodných vied. Odvolávajúc sa na Wittgensteinovu teóriu jazykových hier uznal však metafyzický, resp. náboženský jazyk ako legitímnu jazykovú hru so špecifickými pravidlami a kritériami zmysluplnosti. Otázku *Kedy sa skutočne začal a kedy skončil Veľký tresk?* si položil Róbert Burgan a odpoveď priblížil vo svojom referáte. Zistil, že v súvislosti s veľkým treskom je užitočné preskúmať sám pojem Veľkého tresku, keďže definície tohto pojmu sú rôzne. Poukázal na to, že v súčasnosti prebieha výrazná paradigmatická zmena, keďže v hlavných kozmologických prácach už nie je Veľký tresk považovaný za jednorazovú udalosť, ale (v inflačnej kozmológii, resp. vo viacerých variantoch strunovej kozmológie) sa stáva bežným, pravidelne sa opakujúcim fenoménom, ktorý stojí na počiatku rozmanitých vesmírov. Svatopluk Nevrla oboznámil prítomných o svojich zisteniach a poznatkoch z oblasti neformálnej logiky. Posledným príspevkom v tejto sekcii bol referát s názvom *Otto Neurath: ISOTYPE jako metoda zvyšování porozumění*, v ktorom autorka Lada Hanzelínová predstavila systém ISOTYPE, vyvinutý pôvodne z tzv. Viedenskej metódy O. Neuratha, priblížila rozsah použitia tohto systému, ktorý mal slúžiť šíreniu vzdelanosti ako pomocný prostriedok encyklopédie *United science* a ako jazyk medzinárodného porozumenia, činitele ovplyvňujúce vznik tejto metódy a princípy jej tvorby.

Eva Dvoranová, Jana Koišová, Kristína Šabíková, Marián Mazag, Peter Chrenka